

Datasivuston aineiston kuvaus

Datasivuston tavoitteena on kuvata yhteiskunnallisen yritystoiminnan ilmiötä Suomessa laajasti rekisteriaineistoja hyödyntäen.

Pääasiallinen aineisto perustuu Tilastokeskuksen rekistereihin ja Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätösaineistoon, joka taas perustuu Verohallinnon elinkeinoveroaineistoon sekä tilastokeskuksen omiin kyselyihin¹.

Lisäksi aineistoa on täydennetty Suomalaisen Työn Liiton Yhteiskunnallinen Yritys-merkin aineistolla sekä Yhteiskunnallisten yritysten liitto Arvon ja työhön integroivien yhteiskunnallisten yritysten verkostojen aineistoilla.

Yhteensä aineistoon kuuluu 3670 yhteisöä, joista sivustolla ovat näkyvissä ne yhteisöt, joilla on ollut liiketoimintaa viimeisen kolmen vuoden aikana (2018-2020).

Aineisto on pyydetty Tilastokeskukselta 16.2.2022 ja siihen on liitetty Suomalaisen Työn Liiton ja Yhteiskunnallisten yritysten liitto Arvon toimittamat y-tunnukset tammikuulta 2022. Y-tunnusten perusteella tehdyt tilastot on tuotettu toukokuussa 2022.

Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä ja käsitteen operationalisointi

- Datasivuston aineiston luomiseen käytetty yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä perustuu 2020 julkaistuun yhteiskunnallisten yritysten strategiaan (TEM2020).² Strategian mukaan yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja
- Käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen, mikä on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin
- korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä
- korostaa hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa.

¹ <https://www.stat.fi/tilasto/dokumentaatio/yrti>

² https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163198/TEM_2021_41.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisäksi käsitteen operationalisoinnissa on hyödynnetty strategiasta löytyvää yhteiskunnallisen yritystoiminnan piirteiden listaa ja Euroopan komission toiminnallista määritelmää³, johon myös yhteiskunnallisten yritysten strategian määritelmä pitkälti nojaa. Yhteiskunnallisten yritysten strategian ja EU-komission toiminnallisen määritelmän (2019) mukaan yhteiskunnallista yritystoimintaa voidaan kuvata kolmen ulottuvuuden avulla, joita ovat sosiaalinen, taloudellinen ja inklusiivinen/demokraattinen ulottuvuus (taulukko 1).

Yhteiskunnallisten yritysten strategiassa on määritelty, että yhteiskunnallinen yritys voi toimia millä tahansa toimialalla ja missä tahansa juridisessa yhtiömuodossa. Kuitenkin toiminimiyrittäjyys ei muotona muodosta erillistä organisaatiota, joten tässä aineistossa on katsottu, että toiminimiyrittäjyyttä ei voida katsoa yhteiskunnalliseksi yritykseksi.

Aineistoon on näin ollen sisällytetty:

- **Osakeyhtiöt ja osuuskunnat, jotka ovat jonkin ulkoisen asiantuntijamäärittelyn kautta todettu yhteiskunnallisiksi yrityksiksi** Esim. Yhteiskunnallisen Yrityksen merkki, Yhteiskunnallisten yritysten liitto Arvon jäsenyys tai muuhun yhteiskunnallisten yritysten verkostoon kuuluminen. (Suomalaisen Työn Liiton aineisto ja YYO:n oma tiedonkeruu)
- **Yleishyödylliset yhdistykset ja säätiöt, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa** yhteiskunnallisen päämääränsä edistämiseen. (Tilastokeskuksen rekisteriaineistosta)
- **Henkilöstöomisteiset ja yhteisölähtöiset osuuskunnat** sekä erityisen yhteiskunnallisen tehtävän täyttävät kuluttajaosuuskunnat (vesiosuuskunnat). (Tilastokeskuksen rekisteriaineisto).

³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=fi&pubId=8274> (s.28-31) Toiminnallisella määritelmällä komissio ei pyri yhteiseen standardiin, jota voitaisiin suoraan käyttää säädösten pohjana vaan se antaa periaatetasoisen kuvauksen, jonka suurin osa EU jäsenvaltiosta hyväksyy. Määritelmä perustuu EMES tutkimusverkoston määritelmään.

Ulottuvuus	Määritelmä/piirteet	Rekisterin rajaamisessa käytetty kriteeri
Sosiaalinen ulottuvuus	<p>Toiminnalla on yhteiskunnallinen päämäärä (sosiaalinen tai ekologinen). Tämä on kirjattu organisaation perustamisen asiakirjoihin (säännöt, yhtiöjärjestys jne.).⁴</p> <p>Osuuskunnista henkilöstöomisteisia ja yhteisölähtöisiä osuuskuntia on yleensä perustettu yhteiskunnallista päämäärää varten.</p>	<p>Organisaation yleishyödyllisyys, oikeudelliselta muodoltaan aatteellinen yhdistys tai säätiö.</p> <p>pl. erikseen määritellyt toimialat</p> <p>Osuuskunnat (25) pl. erikseen määritellyt toimialat</p>
Taloudellinen ulottuvuus	<p>Palveluiden ja tuotteiden myynti markkinoilla. Organisaatiolla tulee olla palveluiden tai tuotteiden myyntiä, jonka asiakkaana voivat olla kuluttajat, toiset yritykset tai julkinen sektori (hankinnat).</p> <p>Elinkeinotoiminnan piirteisiin kuuluu mm. toiminnan jatkuvuus ja palkatun henkilöstön käyttäminen sekä yhdistysten/säätiöiden osalta toimiminen samoilla markkinoilla muiden yritysten kanssa ⁵</p>	<p>Organisaatiolla verotettavaa tuloa: elinkeinotoiminnan piirteet täytyvät (toimija elinkeinoveroaineistossa)</p> <p>Organisaatiolla vähintään 1htv</p> <p>Organisaatiolla yritystoiminnan tyyppiluokitus (PKS)⁶</p> <p>Organisaatio kuuluu ALV- rekisteriin (pl. Sote- ja koulutustoimialan toimijat)</p>
Inklusiivinen /demokraattinen hallinto ja omistajuus	<p>Sosiaalisen päämäärän ensisijaisuuden varmistamiseksi ja <i>mission ajelehtimisen</i> (mission drift) ehkäisemiseksi, organisaatiolla tulee olla</p>	<p>Oikeudellinen muoto aatteellinen yhdistys (20) tai säätiö (30); tyypillisesti verotuksessa yleishyödyllisiä yhteisöjä, jotka eivät voi jakaa taloudellista etua jäsenille tai muille tahoille.</p> <p>Yhdistyksellä myös demokraattinen hallinto. Säätiön hallintoa taas ohjaa säädekirja, joka estää muun kuin sen säädekirjassa esitetyn tarkoituksen toteuttamisen.</p> <p>Oikeudellinen muoto osuuskunta (25): Osuuskunnalla demokraattinen hallinto ääni/henkilö.</p>

Taulukko 1. Rekisteriaineiston rajaamisessa käytetty yhteiskunnallisen yrityksen käsitteen operationalisointi

⁴ TEM 2020 Yhteiskunnallisten yritysten strategia

⁵ (<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/yhdistys-ja-saatio/yleishyodyllisen-yhteison-tuloverotus/>)

⁶ https://www.stat.fi/tup/yritysrekisteri/tietosisalto.html#ytr_pksluokitus

Tilastokeskuksen rekisteriaineiston rajaukset

Tilastokeskukselta tilattiin aineisto kaikista niistä yhdistyksistä, osuuskunnista ja säätiöistä, joilla on ollut liiketoimintaa vuoden 2013 jälkeen. Aineistoa rajattiin koskemaan vain oikeudellisia muotoja 20, 25 ja 30 (aatteelliset yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt).

Aineistoa rajattiin seuraavalla tavalla:

JOS Oikeudellinen muoto 20, 25, 30 (yhdistykset, osuuskunnat, säätiöt) seuraavin täsmennyksin:

Rajataan kokonaan pois seuraavat toimialat:

TOL2008_94 Järjestöjen toiminta **paitsi 9499 Muut järjestöt**

TOL2008_85200 Alemman perusasteen koulutus

TOL2008_85320 Keskiasteen ammatillinen koulutus

TOL2008_85420 Korkea-asteen koulutus

TOL2008_90020 Esittäviä taiteita palveleva toiminta

TOL2008_O Julkinen hallinto ja maanpuolustus

Rajataan kokonaan pois jos

EI PKS-luokitusta

HTV alle 1

JOS Oikeudellinen muoto 20, niin mukaan vain "Omistajatyyppi_1" (yksityinen kotimainen)

JOS Oikeudellinen muoto 20 tai 30, niin poistetaan seuraavat toimialat:

TOL2008_70 Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta

TOL2008_94120 Ammattialajärjestöjen toiminta

TOL2008_94110 Elinkeinoelämän ja työnantajajärjestöjen toiminta

TOL 94200 Ammattiyhdistysten toiminta

*Jos ei ole koskaan kuulunut alv-rekisteriin, niin rajataan pois **paitsi toimialaluokissa:***

86 Terveyspalvelut

87 Sosiaalihuollon laitospalvelut

88 Sosiaalihuollon avopalvelut

JOS OSUUSKUNTA (25), niin rajataan pois toimialat:

TOL2008_K Rahoitus ja vakuutustoiminta

TOL2008_35 Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta,

TOL2008_61 Televiestintä

TOL2008_01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut,

TOL2008_02 Metsätalous ja puun korjuu

TOL2008_G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus

Lisäksi aineistosta poistettiin manuaalisesti muutamia suurimpia tunnettuja ei henkilöstöomisteisia laskutusosuuskuntia, jotka toimivat työllistämisen toimialalla ja muutamia muita yrittäjäomisteisia ja kuluttajaosuuskuntia, jotka eivät toimialaluokituksen perusteella ole aineistosta poistuneet.

Huomioitavaa aineistossa

- Yhdistysten ja säätiöiden omistamia yhtiöitä puuttuu aineistosta. Osa näistä yrityksistä on Suomalaisen Työn Liiton sekä Arvon aineistossa, mutta puutteita näiden osalta on.
- Mukana aineistossa on edelleen yhteisöjä, joita ei voi kuvata yhteiskunnallisiksi yrityksiksi, koska tilastoaineistoon tehdyt rajaukset eivät varmista, että jokaisen yhteisön kohdalla yrityksen piirteet täyttyvät.
- Yhteiskunnalliseen yritystoimintaan on laskettu mukaan laajasti yhdistysten elinkeinotoiminta, myös sellainen, joka ei itsessään ole luonteeltaan yhteiskunnallista (esim. mainosmyynti). Suomessa kaikissa tutkimuksissa ja tarkasteluissa näitä ei ole laskettu osaksi yhteiskunnallista yritystoimintaa ja esim. Kostilainen (2020) raportissa toimialarajausta on tehty tiukemmin. Datasivusto antaa kuitenkin mahdollisuuden tarkastella yhteiskunnallista yritystoimintaa myös suppeammin rajaamalla toimialoja.
- Yhdistysten ja säätiöiden osalta toimiala ei kerro aina kovin kattavasti siitä, millä kaikilla toimialoilla yhdistys harjoittaa elinkeinotoimintaansa, koska toiminta voi olla hyvin moninaista.
- Kattavimmin toimialatietojen perusteella voidaan tarkastella sosiaali- ja terveysalalla toimivia yrityksiä.
- Työhön integroivia yhteiskunnallisia yrityksiä toimii tällä hetkellä useilla eri toimialoilla. Rekisteriaineistosta ei näin ollen pystytä tunnistamaan työhön integroivia eikä muitakaan yhteiskunnallisia päämääriä erityisen hyvin.
- Toimipaikkatietoja ei otettu mukaan datasivustolle ja näin ollen määrällinen vertailu yritysten välillä ei anna koko kuvaa toiminnan laajuudesta.
- Liikevaihtotiedot ovat suuntaa antavia, koska ne kuvaavat yhdistysten osalta kaikkea palveluiden ja tuotteiden myyntiä, eivät ainoastaan elinkeinotoiminnan tuotteiden ja palveluiden myyntiä. Tätä on mahdollista tulevaisuudessa tarkentaa.